

Mûsikî

EDİP
ÖZİŞİKMİLLÎ MÜSİKİMİZİ İLERİ
GÖTÜRMEK İÇİN NELER
NASIL YAPILMALIDIR?

U önemli soru üzerinde enine-boyuna durmak ve düşünmek gerektiğine inandığım için söyleyeceklerimin uzun sürmesi tabiidir. Aslında Türk Müsikisini ileri götürmek şeklinde ifade edilen dâva; bizatihi mûsikî, ile uzaktan - yakından ilgilenen herkesin ,ona yardım hususunda mutlaka vazifeli kılındığı bir dâva hüviyetinde görülmelidir. Kanaatimizce bu konunun çeşitli cephelerden ele alınması, dâva içinde gizlenen problemlerin açığa çıkarılması zarûri bulunmaktadır. Ben, mûsikî san'atının ışığı altında, dâvanın aydınlığa çıkarılabileceği inancımı muhafaza

ederek konuya giriyorum.

Herşeyden önce «millî mûsikî» ve «ileri götürmek» tâbirlerinden ne anlaşıldığının açıkça belirtilmesi şarttır. Ancak bundan sonradır ki konuyu — sağa sola kaydırmadan — tesbit ederek nelerin, nasıl yapılabileceği sorularının cevaplarını aramağa sıra gelecektir.

MİLLÎ MÜSİKİ NEDİR?

Bir milletin kendi özünün ve karakterinin dile geldiği, aktettiği mûsikî millî mûsikîdir. Bir milleti meydana getiren fertlerin yaratmalarının «ortak özellikleri»nin — zamanın akışı içinde — daha bâriz bir hal alarak az - çok keskin çizgilerle şekillenmeye, billürleşmeye gittiğini Mûsikî Tarihi göstermiştir. Muhakkak ki bugünün «millî sanatçısı», dünkü «millî sanatçı»nın zevk ve görüşlerinin etkisinden kurtulmayı asla düşünmek-sizin, eserlerini yaratabilmekle beraber. saf san'at bakımından, her yeni, mevcut eski'nin üzerine ilâveden başka birşey değildir. Yeninin, bir görüntüsten ibaret bulunmasına mukabil, millîlik bir mayadır. Millîliğe vücut veren «ortak temel» veya «ortak kaynak»tan faydalandıkları müddetçe, ferdi yaratmalar millî bir kisveye bürünmüş olurlar. Gerçekten de millî bir eser o milletin damgasını taşıyan eserdir.

Şu halde «Millî Mûsikimiz» deyince; Türklüğe ve Türk milletine has, dünden bugüne intikal edip yaşayan ve yaratılagelen mûsikîyi anlamak lâzımgelmektedir. Belirtmek yerinde olur ki Türk Milletinin özünü ve karakterini veremeyen, Türk dehasının güneşiyle parlamayan ve Türk hasletleriyle bezenmeyen — ne idüğü belirsiz — mûsikî bahsimizin dışındadır.

Gelelim İLERİ GÖTÜRMEK tâbirine. Benim, ileri götür-

mekten anladığım; — inkışaf ve tekâmül fikirlerinin derinliklerine inmeksiz — «geri kalmış» veya «duraklamış» birşeyin ileri götürülmesidir. Burada «geri kalmış» veya «duraklamış» ibaresine dikkati çekmek isterim. Ben; «millî müsikimizi ileri götürmek»le «hâlen geri kalmış veya duraklamış olan millî müsikimizin ileri götürülmesindeki zarûret»e işaret edilmek istendiğine hükmediyorum. Yoksa — böyle bir maksat olmadan — nelerin, nasıl yapılması gerektiğinden söz açılmazdı.

Bu noktada biraz durmak lüzumunu hissediyorum. Acaba bugünkü durumu bakımından Türk Müsikisinin duraklamış veya geri kalmış olduğu ne dereceye kadar söylenebilir? Müsikide duraklama veya geri kalma ne demektir? Müsikinin ileri götürülmesinden nasıl ve ne zaman bahsedilebilir?

Konumuzun, bütün teferruatıyla incelenmesinden evvel, bu suallerin cevaplarını bulmak isabetli olacaktır.

Son suali tekrarlayalım:

Müsikinin ileri götürülmesinden nasıl ve ne zaman bahsedilebilir? Başka bir ifade ile, müsikinin ileri götürülmesi bir vâkıa olarak mütalâa edilebilir mi?

Yukarıda söylediğim gibi, ancak geri kalmış veya duraklamış olduğu farz edilen bir müsikinin ileri götürülmesi düşünülebilir. Bakalım «geri kalmış müsikî» veya «duraklamış müsikî»den dem vurmak mümkün müdür?

Derhal ilâve edelim ki müsikide ilerilik veya gerilik mevzuunun yeri yoktur. İlerilemek; müsikide öğrenmek, daha çok öğrenmek demektir.

Geri kalmış müsikî tâbiri: tekâmülü belli bir noktada kalmış, çeşitli sebeplerle hamlelerine devam edememiş müsikî demek olur ki böyle bir müsikîyi «tarihi» sıfatıyla tavsif etmek daha yerinde sayılmaktadır. Bu neviden bir müsikinin, temsil ettiği maziye canlandırması dolayısıyla, saygı ve sevgimize lâyık görülmesi normaldir ama bugünün müsikîsi ile hayat bağları kesilmiş olduğundan konumuzla ilgisi düşünülemez.

Duraklamış müsikî tâbiri ise; tekâmülü belli bir noktada kalmış olmakla beraber ilerletilmesi, bugüne ulaştırılarak faydalanılması ümidi bulunan müsikî demek olur ki böyle bir müsikîyi de bugünün müsikî anlayışı noktasından kayda değer bulmak imkânsızdır. Bir müsikinin, durduğu noktadan itibaren elinden tutarak, günümüze getirilmesi müsbet bir vâkıa olarak nazara alınmaz. Devrini doldurarak duran ve tarihin derinliklerinde kaybolan bir müsikinin bugünün yaşayan müsikisine form, tema veya motif bakımından belli etkiler yapabilmesi ihtimal dahilinde ise de bu türlü bir müsikî de konumuza girmemektedir.

Hulâsa; geri kalmış veya duraklamış bir müsikiden bugün bahis açmak mânasızdır. Bu halde tarihe mal olmuş böyle bir müsikinin ileri götürülmesinden de bahsedilememek gerekmez mi? Herhalde yaşayan, yaşamakta devam eden (yani tarihi sıfatını almamış) bir müsikinin ileri götürülmesini müsbet bir vâkıa olarak mütalâa etmek mânasız kaçacağından, ileri götürmek tâbirine «geliştirmek ve

geçitlendirmek» mânalarını vermek uygun düşecektir.

Biliyoruz ki Müsikide Tekâmülün asıl adı Musikide Çeşitlilik. Müsikî formlarının çoğalmasını müsikinin zenginleşmesi mânasına almalıyız. Müsikinin Ufki ve Şakûli Genişlemesi, Müsikinin Ufki ve Şakûli Zenginleşmesi birbirini tamamlayan bahislerdir.

Şuraya kadar olan açıklamalardan anlaşılacaktır ki «millî müsikimizi ileri götürmek» tâbirinden «millî müsikimizi — tek kelime ile — ÇEŞİTLENDİRMEK» mânasını çıkarmaktan başka çare yoktur. Filhakika —mücerret olarak— ileri götürmek fiilini müsikî san'atı yönünden değerlendirmek mümkün olmadığı aşikârdır.

Artık yeni şekile sualimizi tekrarlayabiliriz: Müsikinin çeşitlenmesinden nasıl ve ne zaman bahsedilebilir? Cevap hazır: Eğer o müsikî mevcut çeşitlerle ruhumuzu doyuramıyor, tatmin edemiyorsa. Bu tatminsizliği bizatihi müsikinin teknik imkânlarındaki ve ifade kudretindeki tatminsizlik olarak düşünebiliriz: Gerek teknik imkânlar, gerek ifade kudreti bakımlarından müsait olan bir müsikiden tatmin olmamak abes olur. Teknik imkânların ifade imkânlarına nazaran kifayetsizliği halinde bir müsikinin katıyet ve samimiyetle kifayetsizliğinden bahsedilemez. Lâkin, ifade kudretindeki kısırlık ve yetersizlik başbaşa tatminsizliğin delili ve isbatı sayılabilir. Bu tatminsizliğin sebebi fakirliktir ve — açık söylemek gerekirse — «gerçek fakirlik» ifade kudretindeki fakirliktir. Tarifine uygun olarak fonksiyonunu ifâ edemeyen bir müsikîyi gerçek mânasında «müsikî» telâkki etmek dahi fuzûlîdir.

Böylece bugünkü Türk Müsikimizin duraklamış veya geri kalmış bir müsikîyi temsil etmesinin düşünülemediği ve yaşayan müsikide duraklama veya geri kalma hallerinden bahsedilemeyeceği neticesine vararak suali beraklaştırmakta fayda umuyorum:

MİLLÎ MÜSİKİMİZİ ÇEŞİTLENDİRMEK İÇİN NELER, NASIL YAPILMALIDIR?

Bir müsikinin genel olarak çeşitlenmesi; ufki ve şakûli çeşitlenme, ufki ve şakûli genişleme yanında, seste ve sazdaki zenginleşmeyi ifade etmektedir.

Bu cümleyi yeterince açıklamak için bir nebze mefhumlar üzerinde durmalıyım.

UFKİ ÇEŞİTLENME: Makam ve usullerde yaratılacak yeniliklerle, harici inşa dediğimiz şekillerde tenevvün temini Ufki Çeşitlenmeyi teşkil etmektedir.

ŞAKÛLİ ÇEŞİTLENME: Asli ve ruhi çeşitlenme mânasında kullandığımız bu tâbir; ses, söz ve enstrümandaki çeşitlenmeyi istihdaf etmekte olup tegannî ve icradaki çeşitlenmeyi de buna ithal edebiliriz.

UFKİ GENİŞLEME: Bir müsikî eserinin ruh ve melodik bakımından değil, münhasıran insan ve saz seslerinin teakubu ve taaddüdü bakımından çeşitlendirilmesi hâli o eserin Ufki Genişlemesi demektir.

ŞAKÛLİ GENİŞLEME: Müsikinin, sesin maddi

yapısı itibarile değil, ruh ve melodik yapı itibarile genişlemesidir. Bir mûsîki eserinin bütünü içinde ruh ve mâna itibarile tefsîl edilmiş melodilerin yer alması onun şâkûlî genişlemesine delâlet eder.

SAZDA ZENGİNLEŞTİRİLME :

a) **Sazda Kemmi Zenginleştirilme:** Aynı sazdan birden ziyade konulması veya bizatihi saz çeşitlerinin artırılmasıdır.

b) **Sazda Keyfi Zenginleştirilme:** Toplulukta vazife alan sazların mûsîkiye melodik bakımdan (süsleme veya nüans vererek) iştirakleridir.

SESTE ZENGİNLEŞTİRİLME :

a) **Seste Kemmi eZenginleştirilme:** Esas sese ayrı bir koronun iştiraki veya bizatihi seslerin koro teşkil etmeleri halidir.

b) **Seste Keyfi Zenginleştirilme:** Mûsîki eserini sesin nüans veya süsleme yolile zenginleştirilmesidir.

Millî mûsîkimizin genel olarak çeşitlendirilmesinden bahsedilebilmek için evveleminde saydığımız noktalar muvacehesindeki durumunun gözden geçirilmesi, hangi bakımlardan daha nelerin, nasıl yapılabileceği probleminin çözülebilmesine yardım edecektir. Eğer aşağıda soracağımız kısa suallerin cevapları fiilî duruma uyuyorsa yürünecek yolunu kendiliğinden aydınlığa çıkmış bulunacağında şüpheye mahal yoktur.

1 — MİLLÎ MÛSİKİMİZİN UFKÎ ÇEŞİTLENMESİ NE MERKEZDEDİR?

Makam ve usullerde yenilik yaratma çabalarından henüz pek uzaktayız. Bestekârların bu konuda tam bir arama ve araştırma gayreti içinde oldukları aslâ söylenemez. Aynı şey form bakımından da ileri sürülebilir.

Makam, usul ve formlarda yeni'nin ve başka'nın içinde olabilmek için "ilmi" çalışmak bir zarurettir. Ne çare ki ortada göze çarpan ve takdire değer bir ilmi çalışma olmadığı gibi bunun lüzumu dahi idrak edilmiş değildir. (Bu birinci müşahadedir.)

2 — MİLLÎ MÛSİKİMİZİN ŞAKÛLÎ ÇEŞİTLENMESİ NE MERKEZDEDİR?

Burada dikkati çeken Sözde ve Enstrümanlarda çeşitlenmedir. Sözde, yâni güftede çeşitlenme hâlen pek yetersiz derecede bulunmakta ve sözdeki şekil ve mâna esaretinin devam edegelmekte olduğu müşahade edilmektedir.

Enstrümanlarda çeşitlenme vasat safhadadır. Ancak derhal ilâve edelim ki "millî sazlarımız"dan bir kısmı zamanla kaybolup gitmekte olmasına rağmen "mevcut sazlarımız"ın teknik imkânlarının artırılmasına çalışılmamaktadır. Bunlara yenilerinin ilâvesi yolundaki cereyan ve teşebbüsler yetersizdir. Beynelmile enstrümanlardan, gereğince faydalanma yolunda ilmi çalışmalara henüz girililmemiştir. (Bu ikinci müşahadedir.)

3 — MİLLÎ MÛSİKİMİZİN UFKÎ GENİŞLEMESİ NE MERKEZDEDİR?

Koral ve armonize mûsîki çalışmaları pek cılızdır. Saz seslerinin tek ve ayrı seslere nazaran teakup ve taaddüdü, yâni teksesli mûsîki sistemi yanında, saz seslerinin ayrı seslere nazaran teakup ve taaddüdü olarak târif ettiğimiz çoksesli mûsîkiye birçok bakımlardan iltifat edilmediği ve vücuduna

ihtiyaç duyulmadığı bir vâkıdır. Çoksesli mûsîkinin gerçekleşmesi yolunda ilmin ışığı altında kurulacak bir Türk sazlarının galip nisbeti muhafaza edilen bir Türk Orkestrası fikri el'an benimsememiştir. (Bu üçüncü müşahadedir.)

4 — MİLLÎ MÛSİKİMİZİN ŞAKÛLÎ GENİŞLEMESİ NE MERKEZDEDİR?

Bugün ruh ve melodik yapı itibarile mûsîkimizin "yüksek bir noktaya" erişmiş olduğunu kimse söyleyemez. Kanaatimizce Türk Mûsîkisi, bugünkü imkânları itibarile dahi, söyleyebileceklerinden ancak %10 unu söylemiş durumda olup %90 ını henüz söylememiştir. Teksesli mûsîki sisteminin, bu %90 nisbetini tüketinceye, çoksesli mûsîkinin kapılarını zorlayıncaya kadar revaçta kalacağı kanaati umûmidir. (Bu dördüncü müşahadedir.)

5 — MİLLÎ MÛSİKİMİZİN SAZDA ZENGİNLEŞTİRİLMESİ NE MERKEZDEDİR?

Burada manzara yürekler acısıdır. Devletin kendi konservatuvar ve okullarında öğretimini yasak ettiği Türk mûsîkisi sazlarının — bu ölüm kâhım mücadelesi sırasında — zenginleştirilmesinden dem vurmak hadımın çocuk sahibi olmasından bahsetmesiyle müsavidir. Ancak, sazda keyfi zenginleştirilme hususunda ferdi gayretlerin verimli sonuçlara ulaştıkları da gözden kaçmamaktadır. (Bu beşinci müşahadedir.)

6 — MİLLÎ MÛSİKİMİZİN SESDE ZENGİNLEŞTİRİLMESİ NE MERKEZDEDİR?

Koro mûsîkisi veya korolu mûsîki çalışmaları bir göstermelik manzarasından ileri gitmemektedir. Mûsîki eserinin nüans ve süsleme yolile zenginleştirilmesi bahsinde anlaşmazlıklar, tereddütler, kaprisli hareketler hâkimdir. Nüans ve süslemenin mûsîkinin dış yapısını pekleştirecek fonksiyonunu uzun müddet savunmak lâzımgelinceye benzemektedir. (Bu da altıncı müşahadedir.)

Evet! Millî Mûsîkimizin çeşitlendirilmesi konusundaki fiilî durum ve manzara budur.

Böylece, mûsîki sanatının gösterdiği yolu izleyerek, Türk Mûsîkisinin panoramasını çizmiş olduğuma inanıyorum. Bu panoramayı "umumî bir teğhis" kabul etmekte isabet varsa artık — bu müşahadelerden sonra — nelerin, nasıl yapılacağını hakkındaki PLAN'ın tatbikına sıranın gelmiş bulunduğunu ileri sürebiliriz.

Buraya kadar söylediklerimizi bir kere daha toparlayarak teşhisimizi değerlendirelim:

MİLLÎ MÛSİKİMİZİ ÇEŞİTLENDİRMEK İÇİN NELER YAPILMALIDIR? sualine verilecek cevapımız şöyle olacaktır:

a) Hâlen kullanılan ve mevcut makam ve usullerde yenilikler yaratılmalıdır.

b) Hâlen kullanılan şarkı formu — diğer milletlerdekilere bakarak — genişletilmeli ve küçük formlar yanında büyük formlar da gerekli ilgiyi görmelidir.

c) Hâlen pek dar bir çerçeveye sıkıştırılmış olan güftede — hürriyet prensibinin tabii bir icabı olarak — çeşitlenme tam mânasıyla ve cesaretle tatbik edilebilmeli, serbes nazımdaki güfteler de rahatça bestelenebilmelidir.

c) Millî sazların zamanla kaybolmalarına müsaade edilmemeli, mevcut sazların teknik imkânlarının zenginleştirilmesine çalışılmalı ve yeni veya beynelmilel sazlardan faydalanılmamalıdır.

d) Koral ve armonize müzik çalışmalarına şevkle sarılmalı ve her fırsatta bu çalışmaların toplumdaki semeresi alınmalıdır.

e) Teksesli müzik yanında çoksesli müziğe de hayat hakkı verilmelidir (Bu konuyu daha aşağıda teferruatıyla inceleyeceğim.)

f) Türk enstrümanlarının dâhil ve galip durumunda olduğu «yepyeni bir Türk Orkestrası» kurulmalıdır.

g) Teksesli müzikimizin imkânlarının hâlen %90 ını kullanmamış durumda olduğu asla unutulmayarak küçümsenmesine bile müsaade edilmemeli, şerefli mazisine ve saadetlerle dolu istikbaline daima saygı ve sevgi beslenmelidir.

h) Türk müziği enstrümanlarının öğretimi Devlet Konservatuvar ve Okullarında — batı enstrümanlarıyla birlikte — öğretilmeli, bu enstrümanların müzik dünyası içinde lâyık oldukları mevki alabilmesi için, bir sisteme bağlanarak ilmi metodları hazırlanmalıdır.

i) Bir müzik eserinin nüans ve süsleme yoluyla zenginleştirilmesini — güzellik idealine yönelmiş olmak şartıyla — tasvip ve takdir etmekte gecikilmemelidir.

Bu maddelerde saydıklarımız yerine getirildiği takdirde millî müzikimizin özlenen çeşitlenmeyi gerçekleştirmiş bulunacağını tahmin etmek güç olmasa gerekir.

Artık bahis bu listedeki işlerin NASIL yapılabilceği sorusuna dayanmıştır.

Nasıl yapılacağı sorusuna yardımcı olarak KİMLER tarafından yapılabileceği sorusunun da cevabını aramak ve müzik ile ilgili bütün grupların teker teker vazife ve salâhiyetlerini saymak zamanı gelmiştir.

Biliyoruz ki müzik sanatı bakımından müzik ile ilgili direkt ve endirekt unsurlar altıya ayrılmaktadır. Altı kenarlı müzik prizmamızı teşkil eden kenarlar şunlardır:

1 - Bestekâr, 2 - Ses sanatkârı, 3 - İcra organları, 4 - Dinleyici, 5 - Müzik Esteti, 6 - Müzik Münekkidi.

Bütün bu unsurların millî müzikimizin çeşitlendirilmesi konusunda yüklendikleri görev ve sorumluluklar ayrı ayrıdır. Ancak, bu 6 grup ilgilencinin durumlarının birer birer aydınlığa çıkarılması ile üzerinde durulan konunun gerektirdiği hassas neticelerin istihsalinin mümkün olacağını tahmin etmiyorum. Bu itibarla yeni bir gruplama yapmak daha uygun olacaktır :

- 1 — Bestekâr,
- 2 — Ses Sanatkârı,
- 3 — İcra Organları,
- 4 — Toplum,
- 5 — Müzik adamı,
- 6 — Müzik kurumları (Radyo, Konservatuvar, Okul, Dernek,, Sendika, Plâk Şirketleri)
- 7 — Devlet.

(Devamı var)

ŞAFAK SÖKERKEN

Yırtılın zulmetler doğuyor ilâhî nûr.
Kalkın kardeşlerim kalkın selâma durun.
Yükseliyor her an lem'a lem'a âfâk
Koşun kardeşlerim koşun selâma durun.

*

Senelerdir bekledik bu Mutlu doğuşu
Avcumuz açık gözümüz ufukta her ân.
Anlımız secdede dâim gönlümüz dertli
Açtık kalbimizi Rabba yalvararak her an.

*

Ondört asır önce parlamıştı Hira'dan
Bir nesl-i mücahid yürümüştü ardından.
Bugün yine bir nesl-i mücahid doğuyor
Parlayacak yine o nûr, canib-i şarktan.

● GÜNAY DULKAR